

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.2.27](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.2.27)

УДК 351.77:416.2

*І. Я. Зима,
к. мед. наук, Головний лікар комунального закладу,
«Рівненська обласна клінічна лікарня», м. Рівне*

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНОЮ ОСВІТОЮ

*I. Zyma
PhD in Medical science, Chief Physician of the Municipal Institution
"Rivne Regional Clinical Hospital", city of Rivne*

INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF STATE MANAGEMENT OF MEDICAL EDUCATION

В статті визначено, що вдосконалення системи управління охорони здоров'я в Україні базується на багатьох чинниках. Кожен з яких є важливим та обов'язковим. До таких чинників ми можемо віднести наступні: стан фінансового та матеріального забезпечення галузі охорони здоров'я та комунальних підприємств охорони здоров'я, рівень забезпечення ліками та іншими засобами лікування, наявність сучасної бази розміщення хворих та організації роботи лікарняних закладів, наявність закладів зв'язку, комунікацій, але мабуть одним з головних чинників створення якісної системи управління охороною здоров'я є наявність висококваліфікованих медичних кадрів.

В статті доведено, що впливовість на вдосконалення системи управління медичною освітою в Україні мають інститути-норми, до яких необхідно віднести наступні: Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів, що стосуються вищої освіти, Міністерства охорони здоров'я, нормативні документи Міністерства освіти і науки України, НАЗЯВО, Статуту ЗВО, внутрішні нормативні документи ЗВО;

Визначено, що важливий вплив на діяльність системи управління медичною освітою мають інституту-організації. До таких слід віднести: МОН, НАЗЯВО, Управління освіти в регіональних та міських органах влади, власники ЗВО, представництва в Україні міжнародних організацій, що опікуються сферою освіти, неурядові організації, що працюють в сфері освіти, міжнародні організації, що забезпечують оцінку якості освіти та громадську акредитацію закладів освіти, громадські, студентські асоціації, організації при органах влади при університетах та ін.;

Визначена важлива роль інститутів-організацій, що впливають на процеси імплементації міжнародних стандартів в системі підготовки кадрів для охорони здоров'я в Україні слід віднести ЮНЕСКО, ОЄСР, Світовий банк. Безумовно безпосередньо співпрацюють з системою охорони здоров'я та підготовкою медичних кадрів всі спеціальні медичні міжнародні організації, головною з яких є ВООЗ.

The article states that improvement of the health care management system in Ukraine is based on many factors. Each of them is important and compulsory. Among these factors we can include the following: the state of financial and material support of the healthcare sector and utility companies, the level of provision of medicines and other treatment facilities, the availability of a modern base for the placement of patients and the organization of the work of hospitals, the availability of communication facilities , communications, but apparently one of the main factors in creating a quality health care management system is the presence of highly skilled medical personnel.

The article shows that the influence on improving the system of management of medical education in Ukraine has institute-norms, which include the following: the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Higher Education", the Cabinet of Ministers Decrees on Higher Education, the Ministry of Health , normative documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Statutes of the ZVO, internal normative documents of the ZVO;

It has been determined that the institute-organization has an important influence on the activity of the medical education management system. The following should be classified as: MON, Department of Education in regional and municipal authorities, owners of ZVO, representation in Ukraine of international educational organizations, non-governmental organizations working in the field of education, international organizations providing an assessment of the quality of education and public accreditation of educational institutions, public, student associations, organizations at government authorities at universities, etc .;

The role of institutes-organizations that influence the processes of implementation of international standards in the system of training of personnel for health care in Ukraine should be assigned to UNESCO, OECD, the World Bank. Undoubtedly, all specialized medical international organizations, the main of which is the WHO, are directly cooperating with the health care system and the training of medical personnel.

Ключові слова: *інституційні; основи; державне; управління; медична; освіта; норми; організації; кадри.*

Key words: *institutional; basics; state; management; medical; education; norms; organizations; personnel.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Вдосконалення системи управління охорони здоров'я в Україні базується на багатьох чинниках, кожен з яких є важливим та обов'язковим. До таких чинників ми можемо віднести наступні: стан фінансового та матеріального забезпечення галузі охорони здоров'я та комунальних підприємств охорони здоров'я, рівень забезпечення ліками та іншими засобами лікування, наявність сучасної бази розміщення хворих та організації роботи лікарняних закладів, наявність закладів зв'язку, комунікацій, але мабуть одним з головних чинників створення якісної системи управління охороною здоров'я є наявність висококваліфікованих медичних кадрів. Основою якості кадрів нашої країні традиційно є система вищої медичної освіти, освіти. Сучасна система освіти, в тому числі і медичної на теперішній час проходить етап інституційних перетворень, тому дослідження цієї проблеми є важливою складовою комплексного дослідження інституційних змін в системі охорони здоров'я.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам вдосконалення якості освіти України та інституційного забезпечення системи освіти присвячено чимало праць вітчизняних вчених. Разом з тим, не зважаючи на велику соціальну значущість медичної сфери, системи охорони здоров'я і, відповідно, медичної освіти, обмежене коло вчених розглядало це питання. Зокрема проф. Москалюк В.Д. в роботі «Якісна медична освіта в Україні на до дипломного етапі: міф чи реальність?» визначив основні питання створення ефективної системи медичної освіти, Логуш Л.Г. в дисертації «Тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу» порівняла інституційні підходи до функціонування системи освіти в Україні та в Європейському Союзі, проф. Сазонець І.Л. Досліджував соціально-економічні аспекти функціонування вітчизняної системи охорони здоров'я. Кількість наукових джерел цього напрямку досліджень не відповідає викликам часу та нагальним проблемам розбудови та трансформації системи медичного забезпечення.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є виявлення загальних напрямів трансформації інституційної системи державного управління медичною освітою на основі її вдосконалення як основи підготовки кадрів галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Якщо проаналізувати сучасний стан системи управління знаннями як складової підготовки кадрів для медичної галузі, то необхідно визначити, що її основою вітчизняні вчені вважають наступні фактори: інституційний, організаційний, технологічний, людський, системний, глобальний, біологічний. Крім того необхідно враховувати, що в набутті знань велике значення мають фактори, що зумовлюють межу між раціональністю та ірраціональністю. В процесі навчання та оцінки завжди присутній елемент суб'єктивізму. Оскільки темою нашого дослідження є інституційні підходи до системи медичної освіти, то необхідно визначити, що інституційний фактор містить в собі такі складові як вплив світового середовища якості освіти, функціонування системи освіти в глобальній інформаційній мережі, необхідність та можливість інтеграції в світові освітні структури, постійне вдосконалення національної законодавчої бази та наявність і необхідність підтримки в нашій країні наукових традицій та шкіл. (рис. 1)

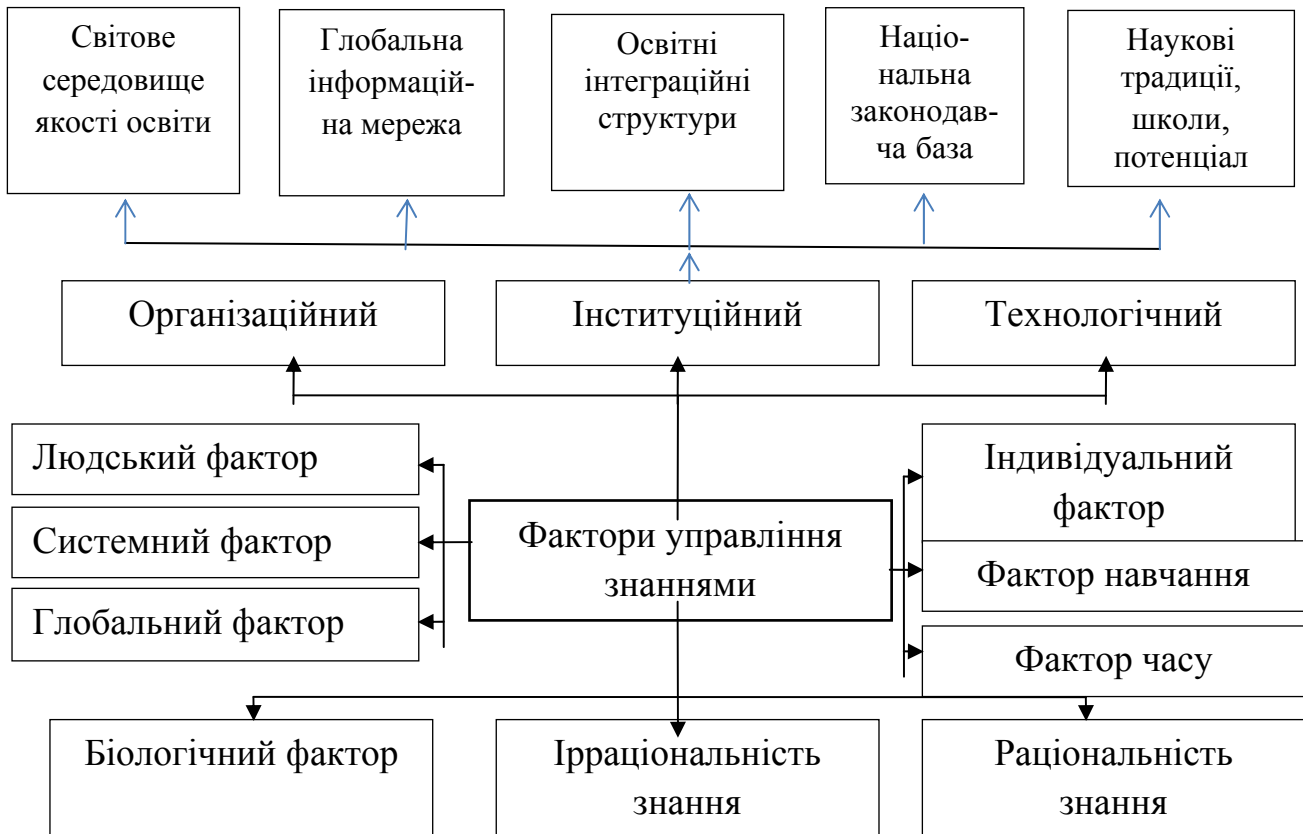

Рис. 1. Інституційні фактори управління знаннями
[розроблено автором]

Значна увага приділяється в нашій країні саме процесам вдосконалення інституційної системи вищої освіти. На Парламентських слуханнях на тему: «Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє» було відзначено, що проблемами медичної освіти насамперед є:

- повільне запровадження у навчальний процес сучасних наукових розробок та засад доказової медицини, галузевих стандартів вищої медичної та фармацевтичної освіти, адаптованих до європейських стандартів у сфері охорони здоров'я;

- несвоєчасний перегляд та оновлення програм підготовки спеціалістів для медичної галузі, що не встигає за розвитком сучасної медичної науки та нових медичних технологій;

- неефективна, надмірно централізована та застаріла система управління і фінансування в системі вищої медичної освіти;

- не розвинена система університетських клінік;

- застаріла матеріально-технічна база навчальних закладів;

- зростаюча нерівність у доступі до якісної освіти;

- надмірна комерціалізація освітніх послуг; корупція тощо[1].

Як зазначає Москалюк В.Д., основними проблемами медичної освіти в Україні сьогодні – це:

- неповна відповідність стандартам ЄС;

- зниження якості підготовки медичних кадрів внаслідок низької мотивації студентів і викладачів до самоудосконалення;

- відсутність університетських клінік (4 на усю країну);

невідповідність умов навчання вимогам часу, застосування застарілих педагогічних технологій, низький рівень соціального захисту викладачів, інформатизації навчального процесу і відповідності самостійної роботи студентів та ін.

недосконалість законодавства,
недостатність фінансування вищої школи,
високий рівень педагогічного навантаження на викладача та ін. [2, с. 156].

Досліджуючи тенденції розвитку медичної освіти України у відповідності до вимог Європейського Союзу Логуш Л.Г. визначає, що пріоритетними тенденціями розвитку сучасної медичної освіти стали:

глобалізація освітньої політики ЄС в галузі медичної освіти (прийняття
Міжнародних стандартів медичної освіти); підтримка академічної мобільності студентів медичних спеціальностей та професійної мобільності лікарів і викладачів;
встановлення вимог до базової підготовки студентів медичних спеціальностей;
розширення клінічного навчання; полікультурність медичної освіти; автономність медичних університетів та університетських клінік як бази підготовки лікарів і медичних сестер;
запровадження єдиної мови спілкування (вивчення іноземних мов);
акредитація медичних навчальних закладів на рівні держави і на міжнародному рівні;
створення єдиного європейського простору медичної освіти для безперервного професійного розвитку медичних фахівців; спрямованість медичної освіти на покращення рівня здоров'я населення [3, с. 8].

Міністерством охорони здоров'я у серпні 2014 запропоновано Національну стратегію реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 роки. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я є складовою Національного плану дій з реформування, який був проголошений Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» та Урядом України (програма діяльності Кабінету Міністрів України, схваленою постановою Верховної ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII). Стратегія є рамковим документом, що формує контекст, бачення, принципи, пріоритети, задачі та основні подальші кроки реформування[4, с. 3].

У розділі, що регламентує навчання та підвищення кваліфікації лікарів цією Програмою зазначено, що «кар'єрний розвиток має бути конкурентоспроможним, прозорим та базуватися на результатах. Це вплине на зменшення кількості медичних спеціальностей, а професійне саморегулювання почне відігравати важливу роль. Відправною точкою тут має бути відкритий онлайн-реєстр діючих лікарів. Також медичні працівники укладатимуть контракти з певним закладом (а не з державою), для яких конкурентоспроможна процедура найму, орієнтована на результат, повинна бути ключовою. Протягом перехідного періоду, що пов'язаний з реформуванням сфери надання послуг, рівень заробітної платні залежатиме від домовленостей між державою, закладами охорони здоров'я і професійними об'єднаннями, але в майбутньому рівень зарплати повинен визначатися ринком, як тільки це стане можливим» [5].

Слід визначити, що на теперішній час значна увага приділяється і професійним, організаційним та менеджерським навичкам, які повинні мати керівники лікарняних закладів або їх заступники відповідного профілю. Як зазначає проф. Сазонець І.Л., керівники лікарняних закладів та їх відповідні заступники здобувають сьогодні освіту в галузі публічного управління та адміністрування, менеджменту, фінансів. маркетингу, що безумовно принесе позитивні результати в умовах функціонування закладів охорони здоров'я в ринкових умовах на основі нових багатокритеріальних форм фінансування[6].

ВИСНОВКИ

Таким чином, необхідно визначити, що вдосконаленні системи державного управління підготовкою медичних кадрів на основі вдосконалення інституційної системи вищої освіти базується на наступних складових:

– впливовість на вдосконалення системи управління медичною освітою в Україні мають інститути-норми, до яких необхідно віднести наступні: Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів, що стосуються вищої освіти, Міністерства охорони здоров'я, нормативні документи Міністерства освіти і науки України, НАЗЯВО, Статuti ЗВО, внутрішні нормативні документи ЗВО;

– не менш важливий вплив на діяльність системи управління медичною освітою мають інститути-організації. До таких слід віднести: МОН, НАЗЯВО, Управління освіти в регіональних та міських органах влади, власники ЗВО, представництва в Україні міжнародних організацій, що опікуються сферою освіти, неурядові організації, що працюють в сфері освіти, міжнародні організації, що забезпечують оцінку якості освіти та громадську акредитацію закладів освіти, громадські, студентські асоціації, організації при органах влади при університетах та ін.;

– до інститутів-організацій, що впливають на процеси імплементації міжнародних стандартів в системі підготовки кадрів для охорони здоров'я в Україні слід віднести ЮНЕСКО, ОССР, Світовий банк. Безумовно безпосередньо співпрацюють з системою охорони здоров'я та підготовкою медичних кадрів всі спеціальні медичні міжнародні організації, головною з яких є ВООЗ;

– проблеми вдосконалення медичної освіти вирішуються на найвищому державному рівні. Проходять Парламентські слухання з цього питання, прийнято Національну стратегію реформування системи охорони здоров'я до 2020 року складовою частиною якої є питання підготовки кадрів, налагоджується співпраця між МОНУ та МОЗ України в сфері підготовки фахівців, посилюються вимоги щодо освітніх компетенцій керівників закладів охорони здоров'я.

Література.

1. Матеріали Парламентських слухань «Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє» Офіційний ВЕБ портал Верховної Ради України. Електронний ресурс, Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/>;
2. Москалюк В.Д. Якісна медична освіта в Україні на до дипломного етапі: міф чи реальність? / В.Д. Москалюк, А.С. Сидорчук // Молодий вчений. – 2014. – № 1. – С. 155 – 156;
3. Логуш Л.Г. Тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Л.Г. Логуш. – Київ, 2016. – 20 с.;
4. Проблеми та перспективи вищої медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2025 рр.: зб. текстів виступів на навчально-методичній конференції / Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова. – Вінниця. : ВНМУ, 2015. – 147 с.;
5. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 років., Електронний ресурс. Режим доступу: <http://moz.gov.ua/strategija>
6. Сазонєць І.Л., Зима І.Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я. Рівне; Волин. обереги 2018. – 168 с.

References.

1. Official Web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine, Materials of the Parliamentary Hearings "Medical Education in Ukraine: A Look into the Future", [Online], available at: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/>
2. Moskaliuk, V.D. and Sydoruk, A.S. (2014) "Qualitative medical education in Ukraine to graduate stage: myth or reality?", *Molodyi vchenyi*, vol. 1, pp. 155 – 156.
3. Lohush, L.H. (2016), "Trends in the development of medical education in the educational policy of the European Union", Ph.D. Thesis, 13.00.04 „Teoriia i metodyka profesiinoi osvity”, Kyiv, Ukraine, P. 20.
4. Collection of texts of speeches at the educational-methodical conference (2015), *Problemy ta perspektyvy vyshchoi medychnoi shkoly u rozrobtsi ta realizatsii natsionalnoi stratehii pobudovy novoï systemy okhorony zdorovia v Ukraini na period 2015 – 2025 rr.* [Problems and prospects of a higher medical school in the development and implementation of a national strategy for the construction of a new health care system in Ukraine for the period 2015 - 2025], VNMU, Vinnytsia, Ukraine, P. 147.
5. Ministry of Health of Ukraine, "The National Strategy for Reforming the Health Care System in Ukraine for 2015-2020", [Online], available at: <http://moz.gov.ua/strategija>
6. Sazonets, I.L. and Zyma, I.Ya. (2018), *Sotsialni instytuty v transformatsii derzhavnoi systemy upravlinnia okhoronoïu zdorovia* [Social Institutions in the Transformation of the Public Health Management System], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine, P. 168.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2019 р.